

Viisautta syntymäisillään

Kauan sitten Ateenassa Theaitetos-nimisellä teinipojalla oli tukala olo. Hänet oli esitelty kuuluisalle Sokrateelle nuorena lahjakkuutena, mutta keskustelu oli nopeasti ajautunut oudoille raiteille.

”Sokrates: Hyvä Theaitetos, vaivasi johtuvat siitä, ettet ole tyhjä: sinä olet raskaana.

Theaitetos: En tiedä, kerron vain miltä minusta tuntuu.

Sokrates: Hassu poika, etkö ole kuullut, että minun äitini oli Fainarete, reipas ja rivakka kättilö?

Theaitetos: Olen kuullut.

Sokrates: Entä oletko kuullut, että minä harjoitan samaa taitoa?”¹

Platonin *Theaitetos*-dialogin nimihenkilö ei kannata sisällään lasta, vaan viisauden aihiota, jonka Sokrates kättilöntaidollaan yrittää auttaa ehjänä maailmaan. Suomessa on viime aikoina kirjoitettu ihmislasten synnyttämisestä, kun arvostettu ja luomuhoidokäytännöistään tunnettu Tammisaaren sairaalan synnytysosasto on päätetty lakkauttaa synnytysten keskittämiseksi suurempiin yksiköihin. Kaikki eivät voi tai halua hankkia lapsia. Viisastuminen sen sijaan on, uusimman tiedon mukaan, mahdollista jokaiselle ikään, sukupuoleen, syntyperään tai koulutustaustaan katsomatta.

Koska olen koulutukseltani filosofi ja filosofian opettaja, eräänlainen kättilö siis minäkin, en voi olla pohdittaen, millaista kättilönoppia tarvittaisiin instituutioissa, joissa yritetään synnyttää viisautta.

Kun oikein tarkkaan katsoo, voi huomata, että maamme kouluissa, yliopistoissa ja työpaikoilla kuljeskelee koko joukko miehiä, naisia ja lapsia henkisesti maha pystyssä. Olen kuullut kaupungilla puhuttavan ajatushautomoista, mutta ne eivät taida olla meitä nisäkkäitä varten.

Entä sinä itse – eikö sinulla olekin ollut hieman kuvottava olo viime vuosina? Mistä tietää, vaikka...

Theaitetos-dialogin lisäksi myös *Pidoissa* horistaan raskaana olevista miehistä. Platonin mielestä viisauden synnyttäminen ei luonnistu naisilta, tuskin edes heteromiehiltä. Vaan eipä juututa siihen; viisauden syntymisen teema viehättää minua useasta syystä. Ensinnäkin: viisastuminen ei ole kivaa. Se tekee kipeää. Miten kipeää, vaihtelee naisesta – anteeksi, ihmisestä! – ja synnytyksestä toiseen. Toiseksi: viisaus tulee ihmisen sisältä, ja kuitenkin kukaan ei saa sitä aikaan yksin. Äidin lisäksi tarvitaan isä. En ole teologi enkä biologi, joten en ota kantaa neitseellisen sikiämisen mahdollisuuteen. Mutta uskoisin, että ainakin useimmissa tapauksissa jonkinlainen kanssakäyminen on edeltänyt hedelmöitystä.

Ja kolmanneksi: puhe viisauden kättilöinnistä tekee filosofialla pönötyksen mahdolliseksi. Kättilöt tekevät

asiakaspalvelutyötä hienoimmillaan ja kauheimmillaan. He saavat kuulla enemmän kirosanoja kuin portsarit ja HKL:n tarkastajat, ja heidän työnsä huippuhetkiin liittyvät ihmisruumiin eritteet: veri, lima, maito, uupumuksen ja ilon kyyneleet.

Platonin dialogien Sokrates piti tehtävänsä oikeiden kättilöiden työtäkin vaikeampana. Haastavaksi ja epäkiitolliseksi homman teki se, että hän oli myös rodunjalostaja. Siinä missä vauva on aina vauva, viisautta odotettaessa ilmoille voi putkahtaa pelkkä harhakuva, typerä ajatuksenkuvaus, joka äkkiseltään vaikutti fiksulta. Tällaiset pitää heittää kylmästi menemään. Kuten suurin osa Sokrateen potilaista, Theaitetos joutuu lähtemään kotiin tyhjin käsin yrittäkseen raskautta joskus myöhemmin uudelleen. Mikäli uskaltaa.

Syntymä on metaforana suoranainen kliše. Nykyään sitä käytetään usein luovan prosessin, ei niinkään totuudenetsinnän kuvana. Romaaneja, äänilevyalbumia ja *PowerPoint*-esityksiä odotetaan ja synnytetään hurjien polttojen saattelemana. Tällöin syntyneessä tuotteessa ihanaa ja arvokasta on sen ainutkertaisuus, ei niinkään totuus.

Demokraattiseen ja moniarvoiseen aikaamme kättilön ja pyövelin kaksoisrooli ei sovi. Uskomme, että raja harhakuva ja aidon asian välillä on veteen piirretty. Sitä paitsi pöhköimmistäkin ajatuksista voi oppia. Niinpä meidän on parempi suvaita myös harhoja keskuudessamme. Enemmän kantaisin huolta päinvastaisesta ongelmasta: potentiaalista viisautta jää syntymättä keskenmenojen vuoksi.

Nyt kuulen tyytymätöntä nurinaa Ateenan suunnalta: haiskahtaa sofistikalta! Mutta mitä muuta voikaan odottaa perheenäidiltä, joka on kotoisin kaukaa pohjoisilta barbaarien mailta ja vielä barbaarisemmalta aikakaudelta?

Jos mielihii synnytyshommiin, täytyy tulla raskaaksi. Sisäsiittoisuuden välttämiseksi on oltava tekemisissä mielellään eri alojen ihmisten kanssa. Sokrates auttoi raskaudesta haaveilevia nuorukaisia sopivan partnerin löytämisessä. Usein ajatellaan, että kun tuodaan ihmisiä samaan tilaan, alkaa automaattisesti syntyä säpinää ja pian jälkikasvuakin. Tällainen taka-ajatus lienee mukana monessa organisaatiouudistuksessa ja yhdistettäessä eri alojen korkeakouluja ”innovaatioyliopistoiksi” tai vastaaviksi. Mutta eihän se riitä. Pitää myös rakastua – ja uskaltaa luopua ehkäisystä.

Viisauden kehittyminen täysiaikaiseksi on prosessi, joka vie oman aikansa, eikä paraskaan kättilö voi sitä nopeuttaa. Tulosta himoava työelämä haluaisi siirtyä hedelmöityksestä suoraan ponnistusvaiheeseen. Ajattelu vaatii työtä ja myös joutilaisuutta. Tiettyinä jaksoina edistystä ei näy, mutta pinnan alla tapahtuu. Sokrateen mielestä vapaus aikarajoista erotti filosofin toiminnan muiden

ammattien harjoittajista. Filosofit ”keskustelevat joutilain ja kaikessa rauhassa”, sillä ”heille on samantekevää tuleeko keskustelusta pitkä vai lyhyt, kunhan he tavoittavat totuuden”.

On paradoksaalista, että Sokrateen ylistämä joutoaika, *skholè*, on käsite, johon pohjautuu meidänkin ”koulu”-sanamme. Koulu nykyisessä muodossaan edustaa valittavassa määrin kiirettä, pakkoa ja ajan viipaloimista. Toisaalta moni ajatustyön tekijä ylistää aikarajoja. Ehkä kaikkein hedelmällisin ajankäyttö löytyy jostain peruskoulun yläasteen ja Ateenan torin välimaastosta? *Deadline*-sanan sijasta voisimme puhua lasketusta ajasta. Kun se on reilusti ylitetty, viisauden kättilön on ryhdyttävä toimiin, käynnistettävä synnytys tai tarvittaessa autettava liian isoiksi kasvaneet ajatukset ulos vaikka keisarileikkauksella. Rajatonta aikaa tärkeämpää saattaa olla, että kuhunkin projektiin on käytettävissä tarkoituksenmukainen määrä muilta töiltä rauhoitettua aikaa, olipa se sitten vuosia, viikkoja tai tunteja.

Kun synnytys käynnistyy, on tärkeää, että viisastuja tuntee olonsa turvalliseksi. Sama kättilöintityyli ei sovi kaikille. Sokrateen kaltainen näsäviisas jankkaaja voi sopia viisastujalle, joka on itsekin kovis. Epävarmalle ensisynnyttäjälle se olisi katastrofi: vaikka viisaus lopulta saataisiinkin ilmoille, äidille jäisi toimituksesta elinikäinen trauma. Ollaan pahasti hukassa, jos viisas-

tuminen nähdään *extreme*-urheiluna, jossa kilvoitellaan, kenellä on kamalinta. Kättilö voi auttaa, ja joskus jo oikeanlainen hengitystekniikka tekee ihmeitä: rauhoittaa, rentouttaa ja varmistaa että aivot saavat riittävästi happea. Oikein käytettynä huumori on loistava kivunlievityksen keino. Kättilön avulla potilas pystyy ottamaan etäisyyttä tilanteeseen: olen nyt tässä vaiheessa työtäni ja kohta helpottaa. Joskus tarvitaan tymäkkää kipulääkettä viemään ajatukset hetkeksi kokonaan toisaalle.

Vain sukupolvi sitten uudet ihmiset ponnistettiin maailmaan selinmakuulta, mikä on ergonomista kättilön mutta ei äidin kannalta. Nykyään asento on vapaampi. Näin kuuluu olla myös uusia ajatuksia maailmaan saatettaessa. Lopulta ei ole väliä, miten viisaus tuli maailmaan, nopeasti vai hitaasti, raivotarjonnassa vai perätillassa, tyylikkäästi vai sähläyksen kautta. Lopputulos ratkaisee. Onneksi olkoon!

Vielä yksi asia. On normaalia, että synnytyksen yhteydessä viisastujan suoli tyhjenee. Reipas ja rivakka kättilö ei hätkähdä tästäkään.

Viite

- 1 *Theaitetos*, 148d–149a. Platon, *Teokset III* (1979). Suom. Marja Itkonen-Kaila. 2. nid. p. Otava, Helsinki 1999.

